

Тема 5.3

Медіа і демократія

Ця тема присвячена усвідомленню свободи слова як одного з фундаментальних прав людини. Ми розглянемо також сутність діяльності якісної журналістики як контролера влади.

Ключові здобутки
у вивченні теми

3D

Досліджуємо такі поняття, як четверта гілка влади, публічна інформація, інформаційний запит.

Розуміємо феномен вільної преси як необхідної умови функціонування демократичного суспільства.

Діємо, реалізуючи наше право на доступ до публічної інформації.

Якби мені довелося вибирати: мати уряд без газет чи газети без уряду, я б, не замислюючись, вибрав друге.

Томас Джефферсон, третій президент США (1801–1809)

Уважно прочитайте наведену цитату. Чому її автор дотримується таких переконань? Яким би був ваш вибір у цій ситуації? Свою відповідь обґрунтуйте.

Модуль 1

Що уможливлює свободу слова

■ **Свобода слова** — це принцип, який підтримує свободу особистості або спільноти формулювати свої думки та ідеї без цензури чи санкцій.

Кожен та кожна мають право на свободу думки й висловлення власних культурних, політичних та релігійних уподобань, оскільки це фундаментальні права людини. Свобода слова, що включає свободу вираження, є однією із засадничих умов демократичного суспільства.

Кожен та кожна мають право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Громадянська реклама

Кожному/кожній гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Стаття 34 Конституції України

Свобода вираження поглядів визнається правом людини відповідно до статті 19 Загальної декларації прав людини і Міжнародним пактом угод про громадянські та політичні права (МПГПП). Її гарантує також Конституція України.

Вільна преса (медіа) є основою демократичного суспільства. Її місія передбачає пошук та поширення новин, інформації, ідей, коментарів та думок, а, найголовніше, свобода слова — це право вільно висловлювати свої думки. Демократичне суспільство має забезпечити право кожного громадянина/кожної громадянки на свободу слова.

Модуль 2

■ **Четверта влада** (англ. *Fourth Estate*) — словосполучення, яким визначають пресу та її вплив у соціумі.

Чому медіа називають «четвертою гілкою влади»

Мас-медіа сьогодні — основний канал передачі та отримання інформації, який здатен істотно впливати на людське життя. У демократичному суспільстві медіа зазвичай називають «четвертою гілкою влади», оскільки вони мають величезний вплив на життя людей. У демократичних країнах, де гарантована свобода слова, медіа впливають на три інші гілки влади: законодавчу, виконавчу та судову. Їхня місія — відтворювати достовірну реальність задля демократичних цінностей та ідеалів.

Демократія опирається на медіа у таких аспектах:

- наданні відповідної інформації, яка забезпечує громадянину/громадянці прийняття усвідомленого рішення;
- викритті неправомірних дій та несправедливості;
- захисті громадськості від небезпеки;
- запобіганню введення людей в оману;
- створенні можливості для обміну думками та ідеями.

Дискусія

«Медіа — сторожовий пес демократії».

■ Як ви розумієте цей вислів?

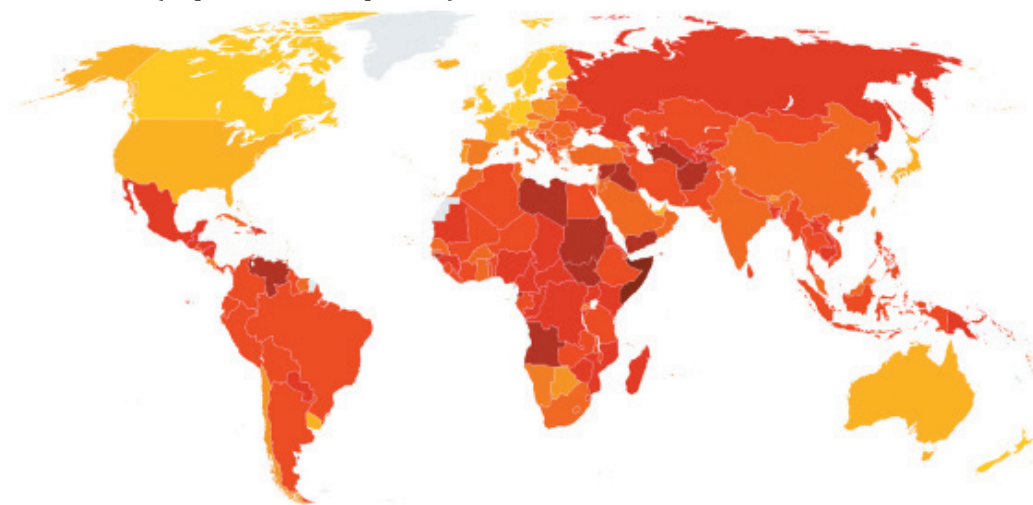
Цікаво знати

46 % українців/українок називають корупцію головною проблемою для України.

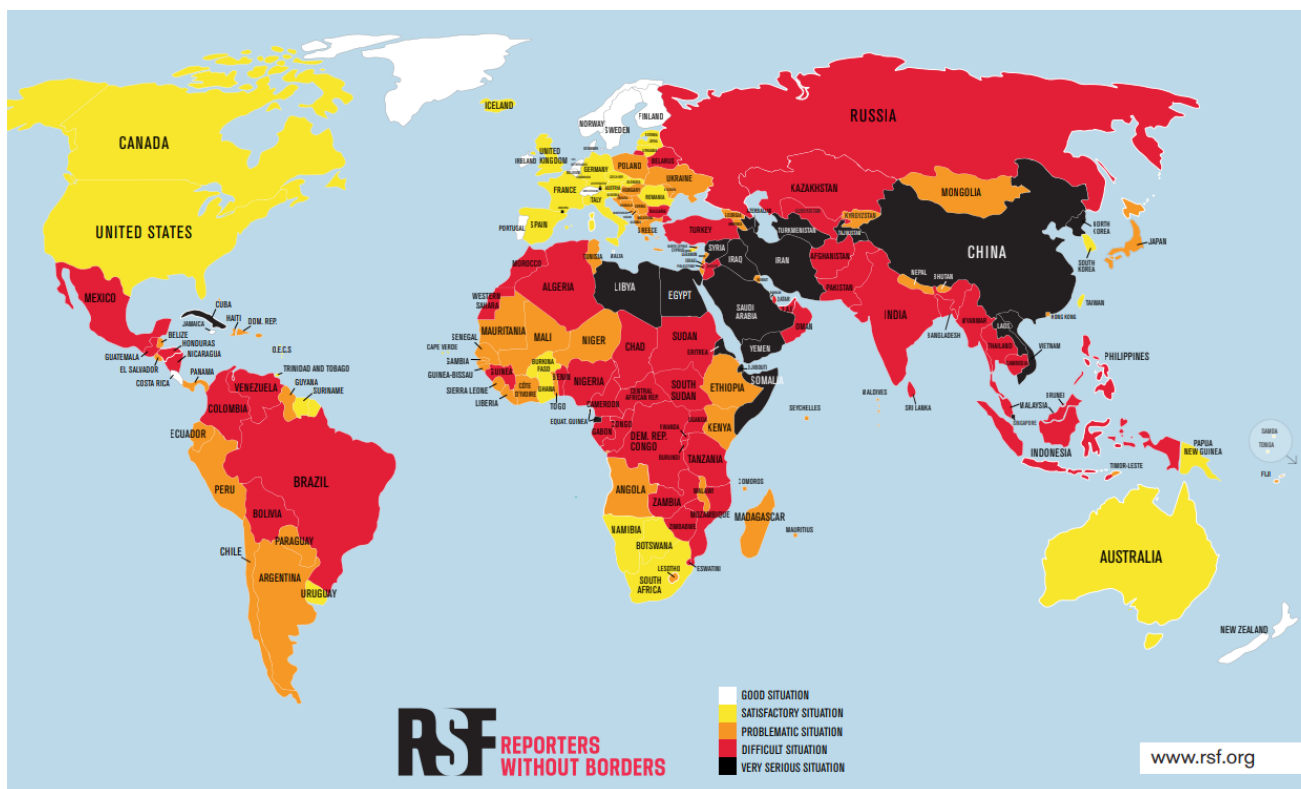
Про це свідчать результати опитування аналітичного центру Міжнародного республіканського інституту (International Republic Institute), оприлюднені 28 листопада 2017 року у США.

Web-активність

Індекс сприйняття корупції базується на незалежних дослідженнях та опитуваннях, в яких беруть участь міжнародні фінансові та правозахисні експерти. Індекс має вигляд оцінки від 0 (дуже високий рівень корупції) до 100 (вкрай низький рівень).

Розділ 5.3 Медіа і демократія

Індекс свободи преси — це щорічна класифікація країн, що її укладає і публікує міжнародна недержавна організація, яка оберігає свободу слова у всьому світі «Репортери без кордонів». Менший бал свідчить про більшу свободу преси.

- Ознайомтеся з рейтингами індексів сприйняття корупції та індексів свободи преси в різних країнах світу.
- Назвіть по п'ять країн з найвищим та найнижчим рівнем корупції.
- Назвіть по п'ять країн з найвищим та найнижчим рівнем свободи преси.
- Порівняйте індекс сприйняття корупції та індекс свободи преси. Чи простежується між ними взаємозв'язок?
- Поцікавтеся, які показники України в цих індексах?

Web-активність

Журналістські розслідування

Значна частина відомих телеканалів в Україні мають у своїх ефірах антикорупційні програми.

- Відшукайте їх в Інтернеті. Перегляньте окремі з них в архіві сайтів телеканалів чи на каналі YouTube.
- Визначте, які суспільні проблеми порушують журналісти у своїх розслідуваннях.
- Чи завжди їм вдається самотійно дізнатися правду та домогтися справедливості. Кого вони залучають до співпраці?

Модуль 3

■ **Публічна інформація** — це вся інформація, яка наявна в органах державної влади та місцевого самоврядування країни.

Громадянська активність

■ **Інформаційний запит** — це законна вимога громадянина або юридичної особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію, якою він володіє.

Як реалізувати право на доступ до публічної інформації

Термін «публічна інформація» є відносно новим для України, на противагу країнам усталених демократій, де він став загальноприйнятим, як і практика вільного доступу суспільства до публічної інформації. 2011 року в Україні був ухвалений Закон **«Про доступ до публічної інформації»**.

Інформаційні запити є ефективним інструментом отримання суспільно важливої інформації і для журналістів, і всіх громадян/громадянок. За час дії закону громадянському суспільству вдалось відкрити декларації високопосадовців, інформацію про діяльність державних та комунальних підприємств, дізнатися про те, як розпоряджалися бюджетними коштами і майном.

Запитувач має право звернутися до органів державної влади, розпорядників інформації із запитом на останню, незалежно від того, стосується ця інформація його особисто чи ні, без пояснення причини запиту.

Як подати інформаційний запит

Запит на інформацію може бути індивідуальним або колективним. Запити можуть подаватися в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою), на вибір запитувача.

Запит на інформацію має містити:

- ім'я (найменування) запитувача, поштову адресу або адресу електронної пошти, а також інші дані, наприклад, місце проживання;
- загальний опис інформації або вид, назву, реквізити чи зміст документа, щодо якого зроблено запит, якщо запитувачу це відомо;
- підпис і дату, за умови подання запиту в письмовій формі.

Які строки надання інформації

Відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» розпорядник інформації має надати відповідь на інформаційний запит не пізніше п'яти робочих днів від дня отримання запиту.

Якщо запит стосується інформації, необхідної для захисту життя чи свободи особи, стану довкілля, якості харчових продуктів і предметів побуту, аварій, катастроф, небезпечних природних явищ та інших надзвичайних подій, що сталися або можуть статись і загрожують безпеці громадян, відповідь має бути надана не пізніше 48-ми годин від часу отримання запиту. При цьому, клопотання про термінове опрацювання запиту має бути обґрунтованим. В окремих випадках термін надання інформації може бути продовжено до 20-ти днів.

Застосуйте набуті знання і досвід

Проаналізуйте стан справ у вашій місцевій громаді (наприклад, стан довкілля, захист прав дитини, шкільне самоврядування, статистика ДТП у вашому районі тощо).

Об'єднайтеся у групи та складіть перелік із 5-ти тем для різних колективних інформаційних запитів, які вас цікавлять. Підготовлені інформаційні запити надсилайте на електронну скриньку вчителя.